

Не дайте горю розгулятися

— ІНАКШЕ ВОНО ВАС ЗНИЩИТЬ. А ПЕРЕД ТИМ ВИМУЧИТЬ. ВИТИСНЕ ВСЮ ЕНЕРГІЮ. НЕ ЗАЛИШИТЬ НІЯКИХ НАДІЙ. БУДЕ ТІЛЬКИ РОЗПАЧ, — МАРІЯ КОВАЛЕНКО ЗІ СМЯЧІ СНОВСЬКОГО РАЙОНУ ГОВОРИТЬ ПРО ЦЕ ВАЖКО, З НАДРИВОМ. ТАКЕ БУЛО В ЇЇ ЖИТТІ. І НІЯК НЕ ЗАБУВАЄТЬСЯ.

Цієї весни Марії Іванівни виповнилося 79. Вона щоразу так і повторює: «Цієї весни». Називати дату (18 квітня) надто боляче. Бо перед вісімнадцятим квітня іде сімнадцяте — день смерті її дочки Тамари:

— У неї все складалося добре. Закінчила педучилище в Новозибкові, працювала в Гомелі — вихователькою у дитсадку. Вийшла заміж за хорошого хлопця. **Володя** — наш, зі Старої Рудні, сусіднього села. Добрий і душевний.

Отримали квартиру. Росили двох дочок — **Олю і Юлю**.

Коли Тамари не стало, першій було 11, другій — 10. А вона пішла із життя в 33.

— Це було в 2000-му. 18 років тому, — витирає сльози Марія Іванівна. Рівно стільки вона не відзначає свого дня народження.

— Колись було приємно отримувати вітання. А тепер хочеться, щоб усі забули про цей день.

Найбільше вітали, згадує, коли була в колгоспі головним бухгалтером. Майже 24 роки — «п'ятьох голів перепрацювала». Бувало, день народження навіть у конторі святкували.

— **Чоловік теж був із начальства?**

— Ні, він — тракторист, комбайнер. Коли почали зустрічатися, я була ланковою. Потім перевели обліковцем. Далі підвищили до помічника бухгалтера. Треба було вчитися — заочно закінчила Сосницький сільгосптехнікум. Без Миколиної підтримки нічого б цього не було. Він завжди допомагав, радів за мене. Не було ні заздрощів, ні ревнощів. Я любила його не за те, ким він працює, а за те, ким він є.

Батьки мої (ми жили з ними) не завжди це розумі-

ли. Їхньою гордістю був син. Теж Микола. Він закінчив інститут, пішов учитися далі — став доктором медичних наук. По ньому вони міряли і мого Колю. А він — простий. Без звань. Йде з роботи не в білій сорочці, а в пилюці чи мазуті, а бувало, що й напідпитку. Через це мені завжди хотілося жити окремо...

Ні батьків, ні чоловіка уже немає. Микола помер у 50 років. Ми з ним були однолітками. Прожили разом — 30 років. Вони пролетіли як один день. Із 1989-го вдова. Кликали заміж — не пішла.

Потім трапилося горе з дочкою.

— Вона ні на що не скаржилась. Зять теж не казав, що в Тамари якісь проблеми зі здоров'ям. І раптом — як сніг на голову — рак шлунка.

Я не вірила. Була певна, що це якась помилка, що дочку обов'язково вилікують. Бачила: вона згасає, а визнавати не хотіла. Навіть у її останні хвилини...

Тамару поховали в Смячі. До кладовища від дому Марії Іванівни недалеко, але дорога туди стала найважчою і найпекельнішою в її житті. А невдовзі долати її взагалі стало не під силу — відмовили ноги.

— Вони боліли й раніше. А після Тамариної смерті ноги ніби скувало. Так дало знати про себе горе. Тоді воно було сильнішим за мене. Бо надто багато стало туги. Я піддалася їй. Думаю, це головна причина, через яку хвороба затягнулася. Цілих сім місяців я не могла зробити й кроку без миліць.

Біль пронизував усе тіло. Вставати, рухатись — це була мука.

На душі — камінь. Мені б

виговоритись-виплакаться, а я все тримаю в собі. Діти приїдуть (дочка із сім'єю — в Київській області, син — у Сновську. — **Авт.**) — полегшає. Потім — знову в печаль, як у прірву.

Щоб забути, почала багато читати. Порівнювала біди книжкових героїв зі своєю. Своя здавалась непереборною.

Потім заходила вишивати. Одних ікон було 12. Думаю: залишаться дітям на пам'ять, як мене не стане. Про життя не думалось.

— **Скільки Вам тоді було?**

Марія Іванівна і її вишивки — з минулого, зараз займатися ними ніколи

— 61 рік. Та відчувалося у рази більше. Зараз — 79, а наче молодша, ніж тоді.

— **Як Ви вийшли з такого стану?**

— Це було так важко — не розказати. Але мусила. Заради Олі та Юлі. Заради зятя.

Мама Володі померла, коли йому було 7 років. По собі знав, як тепер дочкам. Тремтів над ними. До мене вони їхали по підтримку. Я мала допомогти їм. Та спершу — перемогти біду в со-

В молодості — з чоловіком Миколою

лодя приведе в дім іншу жінку. Я його не засуджувала. Мужчина молодий — не було й 40. Тим більше — йому пощастило з мачухою. Вона була дуже доброю до нього. Тож вірив, що так само буде і тепер.

А раптом — ні? Що стане з онучками? З цими думками лягала і вставала. Але що я могла змінити?

— **Володя одружився?**

— Двічі. До мене своїх жінок не привозив. Другу я бачила у Старій Рудні. У свахи.

На вигляд та молодичка була гарна. До мене привітна. Та не склалося у зятя ні з нею, ні з першою. Я не лізла до нього із запитаннями — як і чому. Одного разу сам обмовився: «Нікому чужі діти не треба».

Виховував дочок сам. Нелегко йому було, та справився. Коли не міг пояснити чогось «по жіночих питаннях», купував їм потрібні книжки. Або направляв до мене — на консультацію.

Пойіжжжали і на вихідні. і

на канікули. Я не ставила собі за мету замінити їм маму. Залишалась ким була — бабусею. Навчала того, чого не встигла Тамара. Я виховувала їх, а вони — мене.

Якось збираємось на дальній город копати картоплю. Вони крутяться перед дзеркалом, міняють одягу. Я нервуюся, кожна секунда здається годиною, а вони все ніяк. Не витримала — розкричалася. Дівчата розгубилися, бо раніше такого не було: «Що ми такого зробили?». Я опанувала себе: справді — що? Просто хотіли бути красивими. Вони — підлітки. Коли ж іще чепури-тися?

Це я надто захопилася роботою. Треба збавити темп. Встановити якусь межу.

На городі ми встигли наробитися. Помирилися. Посміялися над ранковим інцидентом — коли згадали, який вигляд був у кожної.

Відтоді я завжди тримала себе в руках. Дівчата слухались і без крику. Порядок знали.

Зараз вони вже дорослі. Живуть у Гомелі. Ольга закінчила кооперативний технікум, поки що не замужем. Юлія — політехнічний інститут. Ростять із чоловіком сином (йому 3 роки).

— У мене 6 правнуків (онуків теж 6. — **Авт.**). І всі до єдиного — хлопчики. Найстаршому — 17, найменшому — півтора.

Марія Іванівна живе сама. Досі тримає корову. Разом із сином та невісткою обробляє город.

Незважаючи на те що вже 7 років, як провела газ, щодня топить піч.

— **Шукаєте собі роботу?**

— Тепер вона рятує від старості.

Ганна ЮХИМЕНКО,

с. Смяч

Сновського району.

Фото автора та з альбому Марії Коваленко

Самогубство чи нещасний випадок?

У селі Браниця Бобровицького району 3 липня в колодязі знайшли тіло 78-річної місцевої мешканки Надії Кізуб. Жінка жила майже в центрі села через 2 хати від центрального автошляху Бобровиця — Козелець і за 40-50 метрів від злощасної криниці.

Труп виявив її 32-річний сусід **Олександр Щербін**. Сам він живе в Києві, а в Браницю приїжджає час від часу у свій дачний будинок. Проходячи повз колодязь, Олександр помітив біля нього жіночі капці, вирішив зазирнути всередину, побачив там тіло Надії Іванівни і викликав правоохоронців.

Тілесних ушкоджень на тілі загиблої поліція не виявила. І хоча

правоохоронці не виключають нещасного випадку, та все-таки більше схильні до того, що це самогубство: надто вже рівно, один до одного стояли перед колодязем капці. До того ж односельці розповіли, що вже немало років у Надії Іванівни були проблеми із серцем, а минулої осені вона ще й перенесла інсульт. Після лікування в Бобровицькій районній лікарні син забрав її у Київ, та вона весь час просилася додому. Син уступив матері і 29 червня таки перевіз її назад у Браницю.

— **Надія Іванівна була дуже активною і хазяйновитою. Проживала довгий час сама — чоловік її помер років 20 тому, а син у Києві. Навіть після інсульту і свого повернення в село вона намагалася не засиджуватися. Помаленьку ходила, трима-**

ла курей, — розповіла в. о. старости Браниці Наталія Моруга. — Неколи не повірю, що це було самогубство. Таких життєлюбних людей якою була вона, ще треба пошукати.

— Цілих 36 років, аж до 2015-г. **Надія** була учасницею нашого фолклорно-етнографічного ансамблю — додала керівниця самодіяльного ансамблю «**Браницанка**» **Ольга Тиртова. — Щоправда з перервою у 7 років — з 2005 до 2012. В цей час у Надії Іванівни вже були проблеми із серцем. А останніми роками у неї часто боліла голова. Ми всі в шоці, що таке з нею трапилося. Надія була дуже добра, привітна. Думаю, якщо це й було самогубство, то несе-**

Олексій ПРИЩЕП

Бібліотека ім. В. Г. Короленка просить про допомогу

Чернігівська обласна універсальна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка (просп. Миру, 41) звертається до своїх читачів, підприємців, банкірів і громадських організацій із проханням про допомогу в подоланні наслідків зливи.

У бібліотеці виникла гостра потреба невідкладного просушування літератури і книгосховища, оперативного ремонту приміщення. Для цього необхідні паливо, електроенергія і техніка для просушування, фінанси для ремонтних робіт.

Зараз колектив бібліотеки вживає заходів із порятунку літератури. Частину пошкоджених фондів на просушку забрали до себе місцеві заклади, установи та організації, небайдужі читачі.

Чернігівська ОУНБ ім. В. Г. Короленка просить направити фінансову допомогу на р/р 31556348123849 в ГУДКСУ у Чернігівській області, код ЄДРПОУ 02221159, МФО 853592. Призначення платежу: благодійний внесок. 22620773

По додаткову інформацію звертатися: **Інна Аліференко, директор Чернігівської ОУНБ ім. В. Г. Короленка тел. (0462) 77-45-63, 67-61-97, 65-14-34**